

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Wniosek dotyczący dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie ograniczenia wpływu niektórych produktów z tworzyw sztucznych na środowisko”

[COM(2018) 340 final – 2018/0172 (COD)]

(2019/C 62/34)

Sprawozdawczyni: **Maria NIKOLOPOULOU**

Wniosek o konsultację	Rada, 15.6.2018 Parlament Europejski, 11.6.2018
Podstawa prawna	Art. 192 ust. 1 i art. 304 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej
Decyzja Zgromadzenia Plenarnego	17.4.2018
Sekcja odpowiedzialna	Sekcja Rolnictwa, Rozwoju Wsi i Środowiska Naturalnego
Data przyjęcia przez sekcję	5.10.2018
Data przyjęcia na sesji plenarnej	17.10.2018
Sesja plenarna nr	538
Wynik głosowania (za/przeciw/wstrzymało się)	210/3/2

1. Wnioski i zalecenia

1.1. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny (EKES) popiera wniosek dotyczący dyrektywy w sprawie produktów jednorazowego użytku z tworzyw sztucznych i uważa go za zasadniczy element strategii na rzecz gospodarki o obiegu zamkniętym i realizacji celów zrównoważonego rozwoju.

1.2. W szczególności Komitet podkreśla, że przejście na zrównoważony rozwój wymaga przede wszystkim zaangażowania wszystkich podmiotów politycznych, gospodarczych, społecznych, środowiskowych i kulturowych, a także udziału wszystkich obywateli w nowym modelu produkcji, konsumpcji i recyklingu produktów. Dlatego też kształcenie, szkolenie i kampanie uświadamiające są kluczowymi wymogami na wszystkich poziomach, przy czym szczególną uwagę należy poświęcić młodzieży w wieku szkolnym.

1.3. Komitet jest zdania, że wniosek Komisji to ważny *projekt pilotażowy* kładący szczególny nacisk na produkty z tworzyw sztucznych w największym stopniu zanieczyszczające morza i oceany. Wniosek mógłby być jednak ambitniejszy, a jednocześnie powinien zostać uzupełniony o plan działania i inne inicjatywy w celu zapewnienia jego skutecznego wdrażania.

1.4. Komitet czyni zwłaszcza następujące zalecenia:

1.4.1. Należy rozważyć poszerzenie wykazu dziesięciu produktów i uwzględnić inne, dla których dostępne są już na rynku zrównoważone rozwiązania alternatywne w odpowiednich ilościach i cenach.

1.4.2. Trzeba doprecyzować zasadę, zgodnie z którą wszelkie produkty ulegające biodegradacji muszą również nadawać się do kompostowania, a także wyznaczyć konkretne terminy fotodegradacji na lądzie i na morzu.

1.4.3. Rybacy mogą odgrywać zasadniczą rolę w zachowaniu czystych mórz i oceanów. Zachęty do zwrotu narzędzi połowowych należy jak najszybciej rozszerzyć na wszystkie odpady zebrane w trakcie połowów. Pełne wdrożenie nowego systemu oczyszczania mórz i oceanów wymaga zaangażowania wszystkich zainteresowanych stron i władz lokalnych. Ponadto wszystkie porty, w tym najmniejsze, powinny dysponować zaawansowanym systemem zbierania odpadów i przejrzystego gospodarowania nimi.

1.4.4. Chociaż 90 % produktów jednorazowego użytku z tworzyw sztucznych obecnych na rynku europejskim produkowanych jest w państwach trzecich, to należy koniecznie zachęcać wszystkie przedsiębiorstwa tego sektora do przechodzenia na bardziej zrównoważoną produkcję. Trzeba zwłaszcza promować innowacje i rozwój takich dziedzin jak ekoprojekt, bioplastik i surowce wtórne za pośrednictwem narzędzi finansowych i podatkowych. W ten sposób UE może odnieść korzyści ze znacznego wzrostu bilansu handlowego, sprzyjać rozwojowi bardziej zrównoważonych przedsiębiorstw oraz zwiększyć liczbę wysokiej jakości miejsc pracy.

1.4.5. Zasada „zanieczyszczający płaci” ustanowiona w dyrektywie 2004/35/WE stanowi jeden z głównych filarów wniosku Komisji i opiera się na bardziej sprawiedliwym i wyważonym podziale obciążeń związanych z gospodarowaniem odpadami i ich recyklingiem. Prawidłowe zastosowanie dyrektywy umożliwi ograniczenie tych kosztów dla przedsiębiorstw, które stosują zatwierdzone procesy zapobiegania zanieczyszczeniom lub bezpośredniego odzysku wytworzonych już produktów zanieczyszczających.

1.4.6. Potrzebna jest ściślejsza koordynacja między pozostałymi przepisami w zakresie gospodarowania odpadami i ich recyklingu, kładąca nacisk na oddzielanie odpadów. Ważne byłoby także ustanowienie przez państwa członkowskie ujednoliconych zezwoleń i sankcji.

1.4.7. Strategia dotycząca produktów jednorazowego użytku z tworzyw sztucznych będzie miała ograniczony wpływ, jeśli Komisja nie przygotowuje strategii ad hoc na rzecz bardziej zrównoważonego zarządzania wodami śródlądowymi (jeziora i rzeki) i ich kontroli, bowiem to właśnie przez nie przechodzi 80 % odpadów wpadających do mórz. Komitet zaleca propagowanie upowszechniania systemów sprawowania rządów angażujących władze publiczne, sektor prywatny i zorganizowane społeczeństwo obywatelskie, takich jak *umowy rzeczne*, które powinny być postrzegane jako niezbędny warunek dostępu do niektórych funduszy ochrony środowiska (np. Interreg).

1.4.8. Wprowadzenie systemów znakowania i identyfikowalności produktów z tworzyw sztucznych może stanowić wartość dodaną w procesach gospodarowania odpadami i recyklingu odpadów. Utworzenie specjalnego *logotypu* mogłoby zwiększyć zaufanie konsumentów, przede wszystkim w odniesieniu do produktów wytworzonych z surowców wtórnych.

1.4.9. Dyrektywę należy poddawać przeglądowi co trzy lata zamiast sześciu. Wniosek znajduje uzasadnienie w fakcie, że mechanizmy monitorowania są już aktywne i zatwierdzone (metoda wyliczania). Ponadto wspomniany środek pozwoliłby na rozwiązanie ewentualnych problemów występujących na etapie wdrażania oraz w razie potrzeby na zmianę lub rozszerzenie wykazu dziesięciu produktów w zależności od stopnia skuteczności dyrektywy i sytuacji w dziedzinie *ekoprojektu*.

1.4.10 . Konieczne jest szersze rozpowszechnienie licznych dobrych praktyk gospodarki o obiegu zamkniętym poprzez rozwinięcie europejskiej platformy zainteresowanych stron gospodarki o obiegu zamkniętym w EKES-ie, która jest skutecznym narzędziem wymiany doświadczeń między wszystkimi zainteresowanymi stronami.

2. Wprowadzenie

2.1. W Unii Europejskiej odpady z tworzyw sztucznych stanowią 80–85 % odpadów morskich, z czego 50 % to **produkty jednorazowego użytku z tworzyw sztucznych**, natomiast kolejne 27 % to **narzędzia połowowe zawierające tworzywa sztuczne, pochodzące z tradycyjnego rybołówstwa i akwakultury**, porzucone lub zagubione w morzu.

2.2. Dziesięć najczęściej występujących na europejskich plażach produktów jednorazowego użytku z tworzyw sztucznych stanowi 86 % wszystkich znalezionych produktów i 43 % wszystkich odpadów morskich. Są to artykuły codziennego użytku, których skład nie zawsze kojarzy się z tworzywami sztucznymi⁽¹⁾: pojemniki na żywność, kubki na napoje, patyczki kosmetyczne, talerze, słomki, patyczki do balonów, pojemniki na napoje i ich wieczka, filtry wyrobów tytoniowych, chusteczki nawilżone i plastikowe torby na zakupy. **Tych 10 produktów wraz z narzędziami połowowymi zawierającymi tworzywa sztuczne stanowi około 70 % wszystkich odpadów morskich⁽²⁾.**

2.3. Produkty jednorazowego użytku z tworzyw sztucznych, zazwyczaj wykonane z polietylenu i polipropylenu, potrzebują średnio 300 lat, aby ulec degradacji w środowisku, chociaż w niektórych przypadkach ich fotodegradacja może trwać nawet 1 000 lat. Poza tym degradacja nie oznacza, że tworzywo sztuczne zostanie włączone do cyklu życia przyrody, lecz że przekształca się ono w mikrodrobiny plastiku niewidoczne ludzkim okiem.

2.4. Tworzywa sztuczne są jednym z najcenniejszych wynalazków XX wieku, który w największym stopniu wpłynął na nasze życie. Ze względu na właściwości fizyczne (elastyczność, lekkość i wytrzymałość) tworzywa sztuczne są materiałem o niezliczonych zastosowaniach, jak w przypadku produktów jednorazowego użytku z tworzyw sztucznych, które są idealne do wykorzystywania na łonie natury (np. na pikniku). Oznacza to, że produkty jednorazowego użytku z tworzyw sztucznych są produktami o wysokim ryzyku rozprzestrzeniania się w przyrodzie, niezależnie od woli wielu konsumentów oraz skuteczności systemów gospodarowania odpadami i recyklingu odpadów. Związane z nimi ryzyko i wpływ na środowisko są nieproporcjonalne, przede wszystkim jeśli weźmie się pod uwagę, że przewidywany czas użytkowania tych produktów najczęściej nie przekracza pięciu minut.

⁽¹⁾ 95 % filtrów do papierosów jest wykonanych z tworzyw sztucznych. <https://www.noordzee.nl/hele-noordzeekust-schoon-2764-vrijwilligers-ruimen-11163-kilo-afval-op/>.

⁽²⁾ Wyliczenia dotyczące odpadów morskich to przyjęty na szczeblu międzynarodowym wskaźnik składu odpadów morskich. Społeczność naukowa uważa go za bardzo wiarygodny wskaźnik dla opracowywania polityki. Metoda wyliczania opiera się na sprawozdaniach sporządzonych przez państwa członkowskie i skompilowanych przez JRC w kontekście wdrożenia dyrektywy ramowej 2008/56/WE w sprawie strategii morskiej. Źródło: UNEP, 2017.

2.5. Produkty jednorazowego użytku z tworzyw sztucznych, które nie zostaną włączone do łańcucha gospodarowania odpadami, gromadzą się w morzach i oceanach, szkodząc środowisku i zdrowiu ludzi, ponieważ dostają się do łańcucha pokarmowego. Ponadto zjawisko to dotyka wielu sektorów gospodarki takich jak turystyka, rybołówstwo i transport morski.

2.6. Problem odpadów morskich ma charakter transgraniczny, a jego symbolem są wyspy z tworzywa sztucznego⁽³⁾. Unia Europejska zobowiązała się do przeciwdziałania temu zjawisku zgodnie z celami zrównoważonego rozwoju ONZ⁽⁴⁾ i porozumieniem paryskim (COP21). Strategia w dziedzinie tworzyw sztucznych⁽⁵⁾ jest pierwszym krokiem w tym kierunku w ramach planu działania UE dotyczącego gospodarki o obiegu zamkniętym⁽⁶⁾.

3. Streszczenie wniosku Komisji

3.1. Celem wniosku dotyczącego dyrektywy jest zapobieganie powstawaniu odpadów morskich z produktów jednorazowego użytku z tworzyw sztucznych oraz narzędzi połowowych i ich ograniczanie (makroodpady z tworzyw sztucznych) poprzez uzupełnienie środków przewidzianych w strategii w dziedzinie tworzyw sztucznych oraz wyeliminowanie zidentyfikowanych luk w istniejących działaniach i obowiązującym prawodawstwie.

3.2. Dyrektywa jest również związana z inicjatywą mającą na celu wyeliminowanie plastikowych toreb na zakupy jednorazowego użytku (na rzecz toreb wykonanych z biologicznych tworzyw sztucznych lub materiałów nadających się do kompostowania), która zmieniła radykalnie i w krótkim czasie zwyczaje konsumentów i przyniosła zdecydowanie pozytywne skutki dla środowiska⁽⁷⁾.

3.3. Produkty jednorazowego użytku z tworzyw sztucznych

3.3.1. Opierając się na wyliczeniach przeprowadzonych na różnych europejskich plażach, we wniosku skupiono się na 10 produktach jednorazowego użytku z tworzyw sztucznych najczęściej znajdujących na plażach. Komisja przewidziała szereg środków w zależności od dostępności zrównoważonych i przystępnych cenowo rozwiązań alternatywnych. W przypadku istnienia na rynku alternatywnych rozwiązań wprowadza się wymóg wyeliminowania ich bardziej zanieczyszczających odpowiedników (np. słomki, talerze i patyczki higieniczne). W przeciwnym wypadku wprowadza się szereg środków mających na celu ograniczenie zużycia poprzez kampanie uświadamiające i promowanie ekoprojektu, aby jak najszybciej przystąpić do produkowania alternatywnych, biokompatybilnych i nadających się do recyklingu materiałów (np. pojemników na żywność, kubków na napoje, balonów, opakowań i owijek, opakowań na napoje, filtrów wyrobów tytoniowych, chusteczek nawilżonych, lekkich plastikowych toreb na zakupy).

3.3.2. Dyrektywa wprowadza system rozszerzonej odpowiedzialności producenta dotyczący wszystkich produktów niepodlegających środkowi ograniczenia wprowadzania do obrotu w celu częściowego pokrycia kosztów przeciwdziałania powstawaniu odpadów i gospodarowania nimi.

3.3.3. Komisja proponuje również system znakowania w celu informowania konsumentów o gospodarowaniu odpadami, tak aby promować selektywną zbiórkę i recykling. Środek ten wiąże się również ze wskazywaniem zachowań, których należy unikać (np. używanie nawilżonych chusteczek).

3.3.4. Wniosek zawiera konkretne środki dotyczące projektowania produktów (np. pokrywki zamocowane do butelek) i ambitne cele w zakresie recyklingu (takie jak oddzielny recykling 90 % butelek jednorazowych z tworzywa sztucznego).

3.4. Narzędzia połowowe zawierające tworzywa sztuczne

3.4.1. Dyrektywa zawiera propozycję zintegrowanego i nowocześniejszego systemu zbierania narzędzi połowowych zawierających tworzywa sztuczne opartego na trzech najważniejszych punktach: wdrożeniu specjalnego mechanizmu i urządzeń do selektywnej zbiórki w portach, zachętach dla rybaków zwracających narzędzia połowowe lub dostarczających pozostałości porzuconych w morzu oraz wprowadzeniu systemu rozszerzonej odpowiedzialności producenta dla producentów narzędzi połowowych, w tym MŚP. Środki zebrane za pośrednictwem systemu rozszerzonej odpowiedzialności będą wykorzystywane na pokrycie kosztów przeciwdziałania powstawaniu odpadów i gospodarowania odpadami (kampanie uświadamiające), w tym sprzątania odpadów powstałych z produktów jednorazowego użytku z tworzyw sztucznych.

⁽³⁾ Wyspy z tworzywa sztucznego znajdują się na wodach międzynarodowych, a do ich wyeliminowania konieczne jest porozumienie na szczeblu światowym. Wyspy te powstawały z biegiem lat w wyniku działania prądów morskich, gromadząc większość tworzyw sztucznych pochodzących z krajów rozwijających się (głównie z Azji Południowo-Wschodniej).

⁽⁴⁾ Cele zrównoważonego rozwoju nr 3, 9, 12 i 14 (zdrowie i dobrobyt, innowacje i infrastruktura, zrównoważona konsumpcja i produkcja, ochrona zasobów morskich).

⁽⁵⁾ COM(2018) 28 final.

⁽⁶⁾ COM(2015) 614 final.

⁽⁷⁾ Dyrektywa (UE) 2015/720 (Dz.U. C 214 z 8.7.2014, s. 40).

3.5. Duża część produktów jednorazowego użytku z tworzyw sztucznych jest wytwarzana w krajach spoza UE. Wniosek mógłby sprzyjać trwałemu rozwojowi produkcji europejskiej dzięki silnemu popytowi wewnętrznemu. Oczekuje się zatem, że regulacje przyczynią się do szybszego rozwoju konkurencyjnej, zrównoważonej i niskoemisyjnej gospodarki, co przyniesie zdecydowaną przewagę w bilansie handlowym z państwami trzecimi i pozytywne skutki, jeśli chodzi o tworzenie miejsc pracy.

4. Uwagi ogólne

4.1. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny (EKES) jest jednym z pionierów w dziedzinie zrównoważonego rozwoju opartego na podnoszeniu świadomości zarówno obywateli, jak i wszystkich podmiotów politycznych, gospodarczych, społecznych, środowiskowych i kulturalnych. Z tego względu edukacja na wszystkich poziomach ma zasadnicze znaczenie dla zbudowania podstaw nowego sposobu produkcji, konsumpcji i życia z poszanowaniem środowiska. Zasadnicze znaczenie w uświadamianiu i edukacji przypada firmom w ramach społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw. Zorganizowane społeczeństwo obywatelskie podjęło już wiele dobrowolnych działań, które mogą wnieść istotną wartość dodaną do inicjatywy Komisji.

4.2. EKES przypomina, że zanieczyszczenie stanowi globalny problem. Wszystkie europejskie inicjatywy, niezależnie od ich wizji i zasięgu, będą niewystarczające, jeśli nie będą towarzyszyć im szerzej zakrojone projekty w dziedzinie zrównoważonego rozwoju obejmujące swoim zakresem zarówno wielkich konkurentów Unii, jak i kraje rozwijające się. Zaleca się w szczególności stworzenie synergii z sąsiadującymi państwami trzecimi w celu zrównoważonego zarządzania zamkniętymi morzami takimi jak Morze Czarne i Morze Śródziemne. Z tego względu Komitet oczekuje, że UE będzie odgrywać coraz większą rolę jako lider procesów zrównoważonego rozwoju.

4.3. EKES popiera wniosek mający na celu zapobieganie powstawaniu odpadów morskich z produktów jednorazowego użytku z tworzyw sztucznych i narzędzi połowowych oraz ich ograniczanie. Komitet rozumie pomysł skoncentrowania się na ograniczonej ilości produktów o znacznym wpływie na środowisko zgodnie z zasadami projektu pilotażowego. Uznaje tę inicjatywę za istotny krok w kierunku stworzenia rzeczywistej zrównoważonej gospodarki – w ramach planu działania dotyczącego gospodarki o obiegu zamkniętym⁽⁸⁾ – i uzupełnienia strategii w dziedzinie tworzyw sztucznych⁽⁹⁾. Niemniej uważa, że inicjatywa Komisji mogłaby być ambitniejsza i polegać na poszerzeniu wykazu o wszystkie te zrównoważone produkty dostępne już w odpowiedniej ilości i po odpowiednich cenach (np. kapsułki do kawy) i zagwarantowaniu ich zgodności z udziałem EFSA.

4.4. EKES uważa za właściwą propozycję, by ograniczyć wprowadzanie do obrotu jedynie w przypadku, gdy istnieją już alternatywne zrównoważone produkty, które są bezpieczne dla środowiska i ludzi oraz przystępne cenowo dla konsumentów.

4.5. Dla rozwiązania problemu gromadzenia odpadów z tworzyw sztucznych oprócz gospodarowania odpadami istotne są zarówno nawyki konsumpcyjne, jak i model produkcji. Dlatego też jest bardzo ważne, by rządy krajowe zastosowały wszystkie narzędzia konieczne do zachęcenia do korzystania ze zrównoważonych produktów z tworzyw sztucznych, a jednocześnie promowały i wspierały procesy produkcji i konsumpcji o bardziej racjonalnym charakterze. Jednocześnie należy zwiększać świadomość obywateli, począwszy od wieku szkolnego, aby zachowywali się w sposób odpowiedzialny i uczestniczyli w selektywnej zbiórce odpadów.

4.6. Produkty jednorazowego użytku z tworzyw sztucznych są produktami o wysokim ryzyku rozprzestrzeniania się w przyrodzie, niezależnie od woli wielu konsumentów oraz skuteczności systemów gospodarowania odpadami i recyklingu odpadów. Brak możliwości stworzenia całkowicie skutecznego mechanizmu zbiórki i recyklingu odpadów oznacza, że jak najszybciej trzeba opracować zrównoważone produkty alternatywne oraz przedsięwziąć środki w celu zmniejszenia poziomu powstałego zanieczyszczenia⁽¹⁰⁾.

4.7. *Ekoprojekt* stanowi kluczowy czynnik tworzenia biokompatybilnych produktów stanowiących alternatywę dla bardziej zanieczyszczających produktów. Komitet zaleca, aby w nowych unijnych ramach finansowych zainwestowano odpowiednie środki w ten sektor, w szczególności za pośrednictwem nowego programu „Horyzont”. EKES uważa, że ekologiczne innowacje w dziedzinie *biologicznych tworzyw sztucznych* i *surowców wtórnych* czy też stosowanie enzymów takich jak PETaza zdolna do „zjadania” tworzywa sztucznego mogą stanowić wartość dodaną dla całej Unii pod względem ekonomicznym, społecznym i środowiskowym.

⁽⁸⁾ Dz.U. C 264 z 20.7.2016, s. 98, Dz.U. C 367 z 10.8.2018, s. 97.

⁽⁹⁾ Dz.U. C 283 z 10.8.2018, s. 61.

⁽¹⁰⁾ Dz.U. C 230 z 14.7.2015, s. 33.

4.8. Komitet zaleca przyjęcie ukierunkowanego podejścia do produktów z tworzyw sztucznych przeznaczonych do przetworzenia w surowce wtórne. W szczególności ważne jest, aby tworzywa sztuczne nie zawierały toksycznych substancji chemicznych, które mogłyby utrudnić ich recyklingu oraz zaszkodzić ludziom, przedsiębiorstwom i środowisku. Ponadto trzeba ustanowić datę końca przydatności, ponieważ nie można przeprowadzać recyklingu tych produktów w nieskończoność.

4.9. Komitet jest zdania, że jednym z najbardziej oczywistych ograniczeń tej inicjatywy jest brak przepisów uzupełniających koncepcję *zdolności do biodegradacji*. W istocie **to, że produkt z tworzywa sztucznego ulega biodegradacji, nie oznacza, że jest zrównoważony ekologicznie**. Produkty z tworzyw sztucznych, w szczególności przeznaczone do jednorazowego użytku, mogą przekształcać się w mikrodrobiny plastiku, zanieczyszczając środowisko i dostając się do łańcucha pokarmowego. Z tego względu Komitet zaleca jak najszybsze podjęcie działań w celu doprecyzowania zasady, zgodnie z którą wszystkie „ulegające biodegradacji” produkty z tworzyw sztucznych muszą również **„nadawać się do kompostowania**, czyli nie mogą być ani *toksyczne*, ani *szkodliwe* dla środowiska. W tym kontekście istotne jest określenie konkretnych terminów biodegradowalności na lądzie i w morzach zgodnie z ujednoliconą normą EN 13432⁽¹¹⁾. Niezbędne jest również stworzenie europejskiego *oznakowania* i odpowiednich mechanizmów kontrolnych w celu uniknięcia nadużyć.

4.10. EKES popiera propozycję zwracania narzędzi połowowych i zachęt dla rybaków. Komitet zwraca uwagę na fakt, że czynności oddzielania odpadów są trudne i czasochłonne, wobec tego oczekuje, że zachęty będą proporcjonalne do czasu poświęconego przez rybaków na segregowanie odpadów.

4.10.1. Zakres wspomnianego środka należy rozszerzyć na zwrot pozostałych odpadów zebranych podczas działalności połowowej, w przypadku których zgodnie z obowiązującym prawem rybacy muszą płacić za rozładowanie ich w portach. Oznacza to, że obecnie rybacy płacą za sprzątanie morza i rozładowywanie na lądzie odpadów, których nie wytworzyli, a jedynie zebrali. Z tego względu zaleca się dokonanie przeglądu obecnych środków w zakresie gospodarowania odpadami w ramach nowego Europejskiego Funduszu Rybołówstwa 2021–2026, aby wspierać proaktywne i odpowiedzialne zachowania.

4.10.2. Ponieważ w morzach znajdują się wielkie ilości odpadów – zarówno unoszących się na powierzchni, jak i zanurzonych – rybacy mogą wnieść istotną wartość dodaną w proces ich zbierania. Niedawne wprowadzenie limitów dla różnych stad połowowych pozwala uznać takie zachęty za element rekompensaty finansowej⁽¹²⁾. W ten sposób sprzątanie morza po odpowiednim przeszkoleniu i przy bezpośrednim udziale stowarzyszeń rybaków mogłoby stać się równie atrakcyjnym rodzajem działalności gospodarczej jak połowy turystyczne (niebieska gospodarka), bardzo częste w okresach naturalnych przerw w działalności połowowej. Środek ten należy uwzględnić w nowym Europejskim Funduszu Rybołówstwa a do jego wdrażania potrzebna będzie specjalna europejska inicjatywa ustawodawcza.

4.11. Komitet popiera wprowadzenie systemu rozszerzonej odpowiedzialności producenta zgodnego z zasadą „zanieczyszczający płaci”. Do tej pory to inne sektory produkcji (turystyka⁽¹³⁾, transport morski, rybołówstwo) i obywatele (poprzez większe opłaty za zbieranie odpadów, gospodarowanie nimi i ich recykling) ponosili koszty zanieczyszczenia mórz. Istotne jest, aby podczas wdrażania tej zasady sprawdzić, czy stosuje się ją do przedsiębiorstw, które rzeczywiście wytwarzają zanieczyszczające produkty, i by nie przenosić jej na cenę, jaką ostatecznie płacą konsumenci⁽¹⁴⁾.

4.12. Zgodnie z kryteriami dyrektywy 2004/35/WE⁽¹⁵⁾ Komitet zwraca się do Komisji i państw członkowskich o dokonanie oceny możliwości zmniejszenia obciążeń gospodarczych dla przedsiębiorstw, które mogą udowodnić, że bezpośrednio odzyskują zanieczyszczenia spowodowane przez ich produkty (np. system opakowań zwrotnych). Ocena tych dobrych praktyk, choć należy do bezpośrednich kompetencji organów krajowych, powinna podlegać również kontroli na szczeblu europejskim.

4.13. EKES zdaje sobie sprawę, że przejście do gospodarki o obiegu zamkniętym będzie związane ze zwiększonymi kosztami dla wielu przedsiębiorstw. Z tego względu Komitet oczekuje, że temu procesowi, który jest niezbędny z punktu widzenia środowiska, towarzyszyć będą zachęty finansowe i podatkowe umożliwiające przedsiębiorstwom przestawienie się na zrównoważoną produkcję. Ważne jest zarządzanie tym procesem i monitorowanie go na szczeblu europejskim, aby uniknąć sytuacji nieuczciwej konkurencji na rynku wewnętrznym.

⁽¹¹⁾ UNI EN 13432: 2002 to zharmonizowana norma Europejskiego Komitetu Normalizacyjnego określająca cechy, jakie powinien posiadać dany materiał, aby można go było uznać za biodegradowalny lub nadający się do kompostowania.

⁽¹²⁾ Dz.U. C 283 z 10.8.2018, s. 61.

⁽¹³⁾ Dz.U. C 209 z 30.6.2017, s. 1.

⁽¹⁴⁾ Dz.U. C 81 z 2.3.2018, s. 22.

⁽¹⁵⁾ Dyrektywa 2004/35/WE ustanawia zasadę „zanieczyszczający płaci”. Oznacza to, że przedsiębiorstwo powodujące szkody środowiskowe jest za nie odpowiedzialne, a zatem musi przyjąć niezbędne środki zapobiegawcze lub zaradcze i ponieść wszelkie związane z tym koszty.

4.14. Przejście do gospodarki o obiegu zamkniętym może być szansą dla całej Unii Europejskiej, jeśli chodzi o konkurencyjność i zatrudnienie. Do wykorzystania tej szansy konieczne jest rozwinięcie zaawansowanego systemu kształcenia i szkolenia. Wymaga to również odpowiedniego systemu aktywnej polityki zatrudnienia, aby aktualizować kompetencje pracowników.

4.15. Komitet popiera pomysł opracowania dyrektywy, aby w rezultacie poszczególne państwa członkowskie wdrożyły przepisy zgodnie ze specyfiką krajową. Niemniej konieczne będzie jak najszybsze ograniczenie różnic w zakresie pozwoleń i sankcji⁽¹⁶⁾. W tym kontekście zasadnicze znaczenie ma, aby rządy krajowe angażowały **zorganizowane społeczeństwo obywatelskie** na każdym etapie – od opracowania ustawodawstwa po jego wdrożenie, monitorowanie i ocenę. Jeśli chodzi o wdrożenie dyrektywy, o ile w niektórych przypadkach wyznaczono limity czasowe osiągnięcia wytyczonych celów, w wielu innych (jak np. w zakresie recyklingu PET) brakuje konkretnych terminów. EKES uważa, że brak jasnych i jednolitych dla wszystkich terminów może spowodować zwiększenie liczby przypadków zaburzenia równowagi na etapie transpozycji przepisów.

4.16. Komitet zauważa, że działają już zatwierdzone mechanizmy monitorowania (metoda wyliczania). Z tego względu zaleca się dokonywanie przeglądu dyrektywy co trzy lata zamiast proponowanych początkowo sześciu lat. Wspomniany środek pozwoli na rozwiązanie ewentualnych problemów występujących na etapie wdrażania oraz w razie potrzeby na zmianę lub rozszerzenie wykazu dziesięciu produktów jednorazowego użytku z tworzyw sztucznych w zależności od stopnia skuteczności dyrektywy i sytuacji w dziedzinie *ekoprojektu*.

5. Uwagi szczegółowe

5.1. Według danych Programu Narodów Zjednoczonych ds. Ochrony Środowiska (UNEP)⁽¹⁷⁾ 80 % odpadów znajdujących się w morzach i oceanach powstało na lądzie i dostało się do mórz drogą rzeczną. Oznacza to, że należy działać za pomocą coraz bardziej skoordynowanych środków, aby zapobiegać dostawianiu się odpadów do morza. Działania w zakresie produktów jednorazowego użytku z tworzyw sztucznych poprawią sytuację w jeziorach i rzekach, jednak brakuje szczegółowego przepisu dotyczącego narzędzi połowowych. Z tego względu EKES zaleca, by rozszerzyć zakres przepisu na jeziora i rzeki za pośrednictwem ogólnoeuropejskiej strategii na rzecz bardziej zrównoważonego zarządzania wodami śródlądowymi.

5.2. *Umowy rzeczne*⁽¹⁸⁾ to powszechna dobra praktyka ciesząca się powodzeniem w Europie. Może być bardzo skuteczna dla zarządzania wodami śródlądowymi w odniesieniu do ryzyka hydrogeologicznego i środowiskowego. Siłą tego narzędzia jest otwarte zarządzanie, które umożliwia zaangażowanie na poziomie terytorialnym wszystkich podmiotów publicznych i prywatnych oraz zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego. Doświadczenia te należy gromadzić poprzez utworzenie europejskiej bazy danych, aby ułatwić zorganizowany i spójny rozwój w całej UE. Zgodnie z programem „Horyzont Europa”, który przewiduje przeznaczenie 35 % budżetu na działania na rzecz klimatu i środowiska, Komitet zaleca, by takie umowy stanowiły podstawowy warunek dostępu do niektórych funduszy europejskich na rzecz badań i innowacji w zakresie zrównoważenia środowiskowego, a także do funduszy przeznaczonych na kwestie terytorialne w odniesieniu do ryzyka hydrogeologicznego i środowiskowego (np. Interreg).

5.3. Komitet uważa, że zasadnicze znaczenie ma, aby dyrektywa była spójna i skoordynowana z ustanowionym prawodawstwem unijnym w zakresie odpadów i wody, zwłaszcza z dyrektywą ramową w sprawie odpadów⁽¹⁹⁾, dyrektywą w sprawie opakowań i odpadów opakowaniowych⁽²⁰⁾, dyrektywą ramową w sprawie strategii morskiej⁽²¹⁾ oraz dyrektywą dotyczącą oczyszczania ścieków komunalnych⁽²²⁾. Należy zwrócić szczególną uwagę na europejskie przepisy w zakresie gospodarowania odpadami⁽²³⁾.

5.3.1. Istotne jest zapewnienie odpowiedniej infrastruktury gospodarowania odpadami (np. zbieranie osobno odpadów nadających się do kompostowania w celu ich skutecznego i prawidłowego przetwarzania w zakładach recyklingu) wraz z jasnymi informacjami dla konsumentów. Prawidłowe rozdzielenie będzie również sprzyjać korzystaniu z techniki drukowania 3D, gdyż tworzywa sztuczne można z łatwością wykorzystać jako surowiec do tworzenia nowych przedmiotów.

⁽¹⁶⁾ Dz.U. C 283 z 10.8.2018, s. 61.

⁽¹⁷⁾ UNEP, „Marine plastic debris and microplastics”, 2016.

⁽¹⁸⁾ Umowy rzeczne to dobra praktyka, która upowszechniła się po raz pierwszy we Francji w latach dziewięćdziesiątych. W 2000 r., z okazji Światowego Forum Wodnego, uznano jej znaczenie i użyteczność. Na początku umowy rzeczne miały na celu zapobieganie ryzyku hydrogeologicznemu. W ostatnich latach w wielu państwach UE stały się podstawowym narzędziem odpowiedzialnego i zrównoważonego zarządzania wodami śródlądowymi w ramach podejścia oddolnego.

⁽¹⁹⁾ Dyrektywa 2008/98/WE.

⁽²⁰⁾ Dyrektywa 1994/62/WE.

⁽²¹⁾ Dyrektywa 2008/56/WE.

⁽²²⁾ Dyrektywa 91/271/EWG.

⁽²³⁾ Dyrektywa 2008/98/WE.

5.3.2. Choć biofiltry nie należą do produktów jednorazowego użytku z tworzyw sztucznych, Komitet zachęca Komisję do uwzględnienia nasilającego się zjawiska ich występowania na wielu europejskich plażach po awariach w gospodarowaniu ściekami.

5.4. Cyfryzacja może być silnym sprzymierzeńcem w walce z zanieczyszczeniem i wspierać działania na rzecz zrównoważonej gospodarki. Wprowadzenie systemów znakowania i identyfikowalności produktów z tworzyw sztucznych może stanowić wartość dodaną w procesach gospodarowania odpadami i recyklingu odpadów. Utworzenie specjalnego logotypu mogłoby zwiększyć zaufanie konsumentów, przede wszystkim w odniesieniu do produktów wytworzonych z surowców wtórnych⁽²⁴⁾.

5.5. EKES zaleca utworzenie wspólnych ram wysokiej jakości certyfikacji środowiskowej. Inicjatywa ta ma zasadnicze znaczenie dla umożliwienia przedsiębiorstwom osiągnięcia wysokich standardów zrównoważoności, a jednocześnie uniknięcia nakładania się wymogów i dodatkowych obciążeń finansowych.

5.6. EKES wraca do kwestii różnych systemów portowych istniejących w UE⁽²⁵⁾. W Europie istnieją setki małych portów, które są kluczowym czynnikiem rozwoju małych społeczności lokalnych utrzymujących się dzięki morzu i działalności połowowej. Wniosek Komisji ustanawia proces modernizacji (w zakresie metody, technologii i infrastruktury), który będzie trudny do wdrożenia na szczeblu lokalnym bez wsparcia finansowego ze strony Unii Europejskiej. Wspomniany proces ma zasadnicze znaczenie dla przeciwdziałania zjawiskom wyludniania się poprzez utrzymanie zarówno specyfiki produkcji lokalnej, jak i samych społeczności.

5.6.1. Komitet zaleca, by środki zgromadzone dzięki systemowi rozszerzonej odpowiedzialności producenta na podstawie dyrektywy (UE) 2018/851 były przeznaczone również na odnowienie infrastruktury portowej zgodnie z najwyższymi standardami zbierania odpadów i zarządzania nimi. Jednocześnie uważa, że kluczowe znaczenie ma zaangażowanie instytucji i społeczeństwa obywatelskiego na szczeblu lokalnym, ze szczególnym uwzględnieniem małych gmin przybrzeżnych (mniej niż 5 000 mieszkańców), aby znaleźć wspólne i w dłuższej perspektywie tańsze rozwiązania.

5.7. Wraz z Komisją EKES dysponuje europejską platformą na rzecz gospodarki o obiegu zamkniętym⁽²⁶⁾, która osiągnęła już istotne wyniki, wspierając gromadzenie i wymianę wielu doświadczeń i dobrych praktyk różnych zainteresowanych podmiotów, a także ich rozpowszechnianie i powielanie. Platforma ta jest zasadniczym instrumentem, który warto bardziej rozpowszechnić.

Bruksela, dnia 17 października 2018 r.

Luca JAHIER
Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego

⁽²⁴⁾ Dz.U. C 283 z 10.8.2018, s. 61.

⁽²⁵⁾ Dz.U. C 288 z 31.8.2017, s. 68.

⁽²⁶⁾ <https://circulareconomy.europa.eu/platform/en>